

אמיר נוה: להתמסר למצב האוטומטי-אקסטטי של החיים מתוך הדיוק של שעון מסטר ללא מחוגים

חביבה פדיה

דיקט צבוע לבן שהוא מעין לוח קיר. על הלוח, קרעי מעטפות, דפים משובצים ממחברת חשבון, רישומים על דפים תלושים מספרים, עטיפות ספרים שהפכו למצע ציור, תמונות שמשלים אותם קו או שירבוט ולעיתים ספק קשקוש הפורץ את מסגרת הציור, תמונות שהן בעיקר צירופי תמונות, פוטו-מונטאז' של פנים מבוגרות וגופות ילדים. האמצעים הם אותם אמצעים **שאמיר נוה** השתמש בהם בעבודות קודמות, אולם חל שינוי מהותי בתוצר ובתוצאה הסופית, כעין מצלמה שעם התקריב מתברר שהיא לוכדת פני אדם ולא חרקים או מלאכים. פני אדם הם במרכז, גם הילד שהיה אולי רמוז בעבודות קודמות עתה הוא במרכז, כמו חל מסע מ"ההוא" אל ה"אני".

גילוי הפנים, הסרת המסווה, אינם נערכים בלי להציב את הפנים הבוגרות על גוף ילדותי מזערי. הדיסוננס בין הגוף ובין הפנים מבקש לאחוז בזמן האבוד שכמו נשמט דרך חור החיבור ביניהם.

העבודה, שרובה נראית כמו לוח קיר המכיל פתקים, כדרך שנועצים פתקי ממו ותזכורות, מהווה מעין יצוג של תודעה חשופה, שטוחה, שקרעי זכרון נעוצים בה, במרכזה, מובלט לכל האורך גופה של דמות על פח צבוע בלבן שקוייה משורטטים בחירור. פניה של הדמות הן מעין מסכת גבס החורגת מן הלוח ושנושקת לקרקע.

קו החצייה האנכי של דמות האדם במרכז, ממשיך את התחושה של מלאכים נופלים הרמוז-משורטט בעבודות קודמות של אמיר, יש לו חומריות עבה ונוכחות חזקה וגסה יותר בהשוואה לרישומים הדקיקים, וניתן להגדיר אותו כעין סולם הפוך שרגליו מוצבות השמימה וראשו מגיע ארצה או ממש מונח עליה, הוא מבטא את הנחיתה הקשה על הקרקע. או למעשה את ההבט הסטאטי של המסע האנושי שהוא כעין מסע בזמן, אבל בעצם הינהו מסע עומד בתוך לוח התודעה כסוג של תחביר סטאטי אף הוא, המאגד פיסות זמן וזיכרון תלושות.

את דמות המיצג המעובה שבמרכז משלים רישום בצד השמאלי של הלוח, קו מיתאר אוורירי, של גוף גדול המתרחק ומפנה את גבו. כעין דמות חצויה, נגאטיב של הדמות העבה המצוייה במצב הצלילה אל התהום, הליכה פרזאית אל האופק כשהגב מופנה אלינו. מעין "וראית את

אחורי ופני לא יראו", עוד חידה של הזמן שמתרחק, העבר או העתיד הזמן שפניו עדיין לא ידועות. דמות היש ודמות האין, דמות הגב ודמות הפנים בונות יחד את חידת הזמן.

הפנים החידתיות הן אותן פנים שמשוכפלות ונגזרות מספרים ועיתונים שונים חלקן פנים של אישים מפורסמים כמו ברנר יחד עם תמונות של האמן עצמו.

מספר חפצים חומריים יותר משלימים את פתקי הרישום, תצלומי הפוטומונטאז' וקרעי הדפים מספרים שונים המקווקים, כמו פעמון – גם הוא אוביקט של זמן, מתריע מכנס או מכוון לפי שעון אחר - או שקית נילון סגורה וקשורה המכילה בקרעי תמונות.

הקיר כולו מאוגד בכותרת בולטת: Master clock ומכיל בתוכו מספר שעונים ו/או תמונות שעונים, אחת מהן מוכתרת בכותרת זו.

בנסיון לנתח את מה שבמבט ראשון עלול להיראות כתיפזורת ולפענח את הדקדוק הפנימי של האמן מתברר שנושאה המהותי של העבודה כולה הוא הזמן. הזמן והזמנים. הזמן והזיכרון. הלוח מייצג את הקיום. בדקדוק הפנימי הזה הקיום הוא הדף [=קרע ספר תמונה או מעטפה] כצומת התנגשות של שני מיני זמן: הלא מודע - שאינו מכיר בזמן, נמצא כמו ילד במיטת התינוק, או ילד בתוך חדר, שאופני הקישור, האסוציאציות, המחשבות שלו נשארים ומיוצגים בהווה סטאטית; והמודע – שמכיר בחסר ומתייחס באופן טראומטי כמעט לזמן החולף, עסוק במדידת הפערים. מדידה היא עניינו של השעון הממשמע את הזמן, מכמת אותו, ומאיך אותו, אלא שכאן הקוד הפנימי של אמיר נוח פיתח שפת מדידה חדשה, הביטוי העיקרי למדידה הוא הנחת הראש הבוגר על הגוף הילדי; על ידי אקט זה הזמן הנעדר, שחלף, הופך לנוכחות כבדה ומורגשת מאוד, עבה כמו הדיסוננס הבולט בין הגוף לראש. אם הזמן הוא זה הגולש מתוך חור אל הלא ידוע, הרי שהחזקת המעמד היא בזכות הנסיון לאטום את החור, לאסוף את קרעי התמונות לתוך שקית נילון סגור הקשורה היטב שלא ינזלו החוצה, שקית המזכירה מעין שקית אינפוזיה, אולי היא סוג של עירוי הזיכרון השבור של הילדות שבזכותו מחזיק הקיום הבוגר מעמד.

ההצלבות והפוטו-מונטאז' מהוות טכניקה שמבקשת למצוא ולהמציא את השפה של איך להניח את הזמן - הכבד כאבן של המבוגר - על הזמן הדקיק של ילד, גופות קטנים שמכילים את הראש המבוגר; ראשים כאלה, שאם היו מונחים על פני הילד שלנו מלכתחילה כמכסים כבדים על צואר בקבוק עדין ופתוח, ספק אם היינו רוצים לגדול; הם מדגישים את הקיום כצורה של אוטומט מניקני שעלין מונחים פנים כמסיכה. מטאפורת המסיכה המרחפת על הפוטומונטאז' ממומשת בפנים דמות המייצב שאינם אלא מסכת גבס / מסיכת מוות שהרגע נוגעת בקרקע.

מבחינה זאת, הלשון, שמנסה לאסוף את שברי הדברים, שברי הזכר ושברי הזמן האבוד, היא עצמה מציגה תחביר פנימי של ילד, תחביר שבמקרה הזה מייצג גם את הזמן הילידי,

זמן הלא מודע שהינו בלתי לינארי וחסר התקדמות, זמן הבוחן בכאב את מסיכות ההתקדמות המולבשות עליו כמו בעל כורחו; את הילדות כתימה, כמצע היסודי של זמן מקור אבוד, מבטאים הרישומים שבחלקם הגדול קרובים מאוד לשעשוע ראשוני של ילד המוסיף קווים לדמויות קיימות, עוצמת יכולת הרישום המהיר ההעמדה המהירה של עולם באמצעות הקו והמתווה המהיר ניכרת כאן כמו בעבודות רישום קודמות של אמיר נוה. הנגיעות החטופות של הקו נעות בין הקרנה של כתיבה אובססיבית לבין חיפוש רגעים של היסח הדעת. בהשוואה לעבודותיו הקודמות, המינימליסטיות ממילא, יש כאן אפילו צמצום מדעת של הקו הרישומי לעומת הרחבה של המצע הטקסטואלי-תמונתי עליו מתבצע פולחן הקישקוש.

מבחינה זאת זהו ניסיון לייצר חוויה רישומית של רדי מייד, כאשר קיווקו קטן הופך ציור קיים לציור חדש. הנוכחות של עולם התודעה כעולם של רדי מייד שכולו דפים תלושים מספרים מייצגת בו זמנית את האיכות המיתולוגית של ספרים – וספריית הילדות בבית ההורים בפרט - עבור ילד קטן וגם את הפרויקט של התיחסות מתמדת לתרבות תוך כדי החזרתה למצב הגולמי והכאוטי. באקט של היפוך היוצרות - הקישקוש הוא הבריאה והתרבות הופכת לכאוס מתוכו הוא צומח.

מדובר בפרוייקט חקר האני, התעסקות אובססיבית ב"עצמי", התעסקות שעגינתה המהותית היא בילדות כמקור וכרפרן היסודי של האני; התעסקות במה שנחווה בו זמנית כשינוי קיצוני וכחוסר תנועה בשעון המסטר והעצר של הזמן.

הרישום על מיני נירות תלושים מספרים מצליח לשדר תחושה של חיפוש אחרי אור-טקסט עולם, כביכול הם אברים מפורקים של ספר אחד, ספר התודעה, ספר של דפים תלושים, ספר אבוד, מקור שספק אם אי פעם היה, שמשלים את ההעדר המוחלט של הזמן הפרמורדיאלי. הזמן הזה מבצבץ רק דרך תחושות ילדות חזקות כמו עמידה במיטה או כמו הציור המגדיל מאוד את הנפח סביב בית קטן ילדותי במיטב מסורת ציורי הילדות, ויוצר את הניכור המאיים של הבגרות, את ההעדר המבודד, את הגעגועים לתמימות הפלאית. נוכחותו העכשווית של הזמן האבוד הזה היא רק כמערכת של חורים. מעמד הדפים התלושים מזכיר את סיפורו העוצמתי של ברוננו שולץ, הספר: "אני מכנה אותו בפשטות ספר, ללא שום הגדרות או תיאורים. הצמצום הזה וההגבלה הם בבחינת אנחה של חוסר אונים, כניעה חרישית בפני הטרנסנדנט הבלתי נתפס, מאחר שאין מלה, אין רמז היכול להבהיק, לבשם, לזרום באותה צמרמורת חרדה, בתחושת אותו דבר ללא שם, אשר אפילו הטעם הראשון שלו בקצה הלשון חורג מגבולות כושר התפעלותנו." זהו ספר שהוא זכור לסופר מתוך מבט של תינוק במיטת ילדות הרואה את אביו הופך בדפיו של הספר. הספר בה"א הידיעה הופך לאבוד ומושא חיפוש מתמיד בילדותו "שהרי כבר אז היה בבעלותי קרע של הספר, אותן שאריות עלובות, שמקרה גורל מוזר הבריח לתוך ידי" [...], יום אחד הספר האבוד שהוא

מחפש אחריו תדיר בספריית אביו, מתגלה באקראי תוך כדי שהוא בוהה בקרע ניר במטבח: "טיפש – אמרה מושכת בכתפיה – הרי הוא מונח כאן תמיד ובכל יום אנחנו תולשים ממנו דפים לעטוף בשר באיטליזי ואת כריכי ארוחת הבקר של אביך."

בסיפורו של שולץ מצאתי לא רק הד לתחושת הספר הקדמון ודפיו התלושים כיצוג של תודעה ושברי זכרון אלא גם לעמידה המוחלטת בתוך הילדות תוך כדי הספד שלה ויצירה בעלת מעוף מתוכה. הילדות היא העידן הגאוני ומאותו רגע הכל נספג כאופן של העדר ורגרסיה: "ובכן כך נלקט את הרמזים את החיקויים הארציים, את התחנות והשלבים שבדרך חיינו, כשברי מראה. נלקט חלקים-חלקים את אשר הוא חד ובלתי מתחלק – תקופתנו הגדולה, העידן הגאוני של חיינו".

האור-טקסט כספר קרוע אבוד משובש, אבל חיוני בהיותו כעין מצע ההתרבות של שברי התודעה כאורגניזם המנסה להתאחות מחדש. לאור-טקסט זה יש לא רק הבט אקזיסטנציאלי חריף, אלא הוא ניתן גם להיקרא כהיבט חברתי. אם הספר של ברונז שולץ התגלה כמדריך טלפונים ועסקים, יש לספרים אליהם נדרש נוח לא דווקא איכות תוכנית משותפת שמגדירה אותם, אלא מכנה משותף מעמדי וחומרי; התלישה של הדפים השונים מתוך דפי ספרים שונים שספרייה אחת מלכדת אותם מקנה לקרעים אפקט של קריעה מספר אחד. ברמה המאטפורית אין זה אלא ספר התודעה. ברמה הממשית רוב הספרים הם מאותם סוגים של ספרות השכלה, ידע ואומנות, קבצי אנציקלופדיות אלבומי תמונות ומלונגים שהופצו למנויים של ועדי עובדים; הם משקפים אם כן את החתך המעמדי שצרך אותם והשכיל דרכם. משתקפת דרכם סוג ספרייה שהורכבה ל"פועלים" ול"עם העובד"; ספריית ילדות בבתים מסוג מסויים [זיהיתי אותה מתוך הכרות עם בית הורי שלי]. כך שבאופן מודע או לא מודע מתקיים כאן ברקע שיח מעמדי והשקה מסויימת מרפררת לזיכרון הקולקטיבי, מספרי אומנות ועד טקסטים על הרצל. העובדה שמאחרי העבודות ניצבת ספרייה מוגדרת היטב הניתנת לשיחזור ולמיקום בהקשר מעמדי מקנה משמעות נוספת להפיכת מצע זה לכאוס שממנו צומח הקו ואם בשנות השבעים-שמונים חלק מהרושמים או הציירים הישראלים ציירו על עיתון יומי כסוג של מקום בתוכו התמקם הקו, הרי שהקו של אמיר – שרק נולד בשנים אלה - מתמקם בקרעי ספריית ילדות בעלת חותם מעמדי מובהק, צוהר ההשכלה של הבית העובד והעמל, תמהיל של אומנות שירה וערכים אנציקלופדיים ולאומיים.

הטקסט: "עכשו ההווה נגמר" משורטט כמשולש שקודקודו כלפי מטה כמעין חציו של שעון חול ואילו תצלום הילד הניצב במיטה מתחתיו עשוי לשרטט קו דמיוני המשלים מעין משולש מדומיין, כחציו השני של שעון החול, כך שהבסיס המתרחב התחתון הוא הילדות וצוואר החיבור של השעון הוא ההווה. הנקודה החסומה ביותר של הזמן.

עוד טקסטים שמבטאים חסימה או מלכודת גודשים את הלוח: "הלכתי עד שהיה חושך וראיתי את השנים" .. "בגלל שאני בפנים אני רואה מלא דלתות בתוך החדר כולן של יציאה". טקסט המעלה תחושה תינוקית מתוך מיטת ילדות, שבאותה מידה יכול להזכיר תחושה של זבוב – מושא עבודות קודמות של אמיר - שמחפש את החלון.

עוד שירבוט בכתב יד: "לזכור רק בגלל נעצים", נראה שהנסיון של האומן הוא לחפש את השפה להבעת החורים בזמן, הפיכת הזמן למדיד. אחד הרישומים על הלוח שלמעין חרק-מלאך מתקרב לתחושה של דמות אדם, הוא מצוייר עם קיווקויים על דף עם טקסט מחוק – ספר שירה ישן, ותוך כדי הרישום ומחיקת הכתוב, מבליט את המלים: שטנים / חדרים.

העבודה כולה מוכתרת בכותרת Master Clock. למרות זאת התודעה הפזורה / מפורקת על מעין לוח קיר מקרינה רושם של זמן סטאטי, הדימוי ההולם אותה יותר הוא לוח ספרות חסר מחוגים, כמו חלום מבעית שמספר עליו יונג באחד מכתביו. הספרות אפילו מבולבלות. שעון המסטר אמור להיות גיבוי של הזמן האבוד, אמור לבטא את היכולת לייצר זמן מדיד על ידי רפרן שרירותי. אבל שעון המסטר של אמיר נוה קרוב יותר באופיו לזמן של הלא-מודע, החי בחוסר זמן או מצוי במצב סטאטי מתמיד.

מתוך העבודה נמשכים חוטים כעין כבלי חשמל המגבירים את התחושה שלוח הקיר שהוא בעצם שעון מסטר אילם, גם שולט בקיום אוטומטי אחר. חפצי הקיום האחר מכילים רק קולב כסא ומספר תמונות או פריטים. הקיום אקסטריוטוריאלי שלהם ללוח, מחזק את הבדידות שלהם כעין תוצר אבוד: תמונה מתוארכת של האומן בהיותו ילד, המעוצבת כמודעת חיפוש אחר נעדר; ציור של בית קטן אבוד בתוך חלל רחב שמקרין את תחושת הזמן הבוגר מול זמן הילדים של הבית; וצלחת מזרחית שבתוכה מוטבעת דמות נערה פוטו מונטאז' של גוף ופנים, אך העונה על כל הקודים של גוף מערבי כשהצלחת היא התודעה המזרחית אך היא גם העיגול והמצע שמגביל אותה, בעוד דווקא נקודת מרכז, נקודת האמצע הלכודה במצע כמו בכלוב היא התדמית. זהו כמעט איזכור יחיד ישיר של מזרחיות.

הפוטו מונטאז' בתמונות שונות המודבקות על הלוח הופך את הזמן התנועתי של הגדילה לזמן כבד ועוצר את הזמן של הילדות שהוא בעצם זמן עבר, מעצב אותו לזמן סטאטי הפתוח במספר ערוצים בו זמנית המשקיף בכאב על הגדילה כסוג של התרחקות ממקור, כקיום של העתק דהוי.

בהתאמה, התשוקה הלא מודעת שואפת לבטל את הזמן. לעשות בו מה שהוא עושה בך. הזמן הנחוזה בצורה טראומטית כזו מחורר את האדם, את הגוף, את התודעה, את הזיכרון. התחושה היא של שברי זכרונות, קרעים של קיום, ובמתח שבין שברי זמנים ובין אי ההכרה בזמן, מתחולל המאבק שבו שהאומן עצמו נועץ חורים ומחורר את הנייר, מנקב ומחורר חלק רב מן הפתקים על הלוח, חלקם חייבים להיות מחוררים מעצם הנעיצה וחלקם קונים את

איכותם כרישומים מן הניקוב, וכן שרטוט הדמות הלבנה על הפח מתווה את קוויה באמצעות חורים סביבה.

טקסטים אודות ניקוב מפוזרים פה ושם. דף עם שורות ממחברת מכיל את הטקסט הבא: "אמיר: חסר לי ראש אחד, שתי ידיים מנוקבות, שתי רגלים מנוקבות, אבר מין אחד מנוקב", ועוד שורות כמו: "לא מחובר, משהו חסר" "מחוררים" "זכרונות תלויים על נעצים האם אפשר לזכור רק בגלל נעצים".

האומן העויין את הזמן העושה בו חורים, מנקב את הדברים, כמוהו כזמן, האומנות היא סוג של המתה, הזקנה של החומר, מחפשת חומר זקן [=דפים בלים מזוקן, צהובים], שמתנפלת על המצע ועושה בו חורים. סוג של הפרשה שאף היא מחוברת במסורת היהודית לנקבים נקבים ["productive art"]. הגוף הוא הדף המנוקב או שמא התודעה היא זו. האומן הוא הוא הזמן. הקו המשרבט מגיע בנסיעה אל הדף היישר מתוך הילדות כעידן הגאוני ומייתר את המלים המודפסות ומשמעותן, הופך אותן לכאוטי ואותו עצמו לבורא, משתוקק בו זמנית לנוע ולהקפיא את הילדות, להתמסר למצב האוטומטי-אקסטטי של החיים מתוך הדיוק של שעון מסטר ללא מחוגים.

זהו המקום בו מסיכת המוות ופני הילד האבודים מתאחדים. המשפט "מביט בעיקר לאחור בפנים של ילד" מביע את החוויה הטראומטית של ההווה כרגע החור, הסדק הצר שבמרכז שעון החול שמנסה לשווא לעצור את החולף או לפחות לאחוז בו. אם הנפילה של עליסה בארץ הפלאות היא דרך חור אל עולם בו נגלה ארנב שרץ עם שעון לפגישה אליה הוא מאחר; אצל אמיר נוח, הנפילה של המלאך הכבד המוטח לקרקע היא אותם פני ילד נעדר היא חווית החור שנבעה בין הילד הזה לבין ההווה, בסוף הנפילה מתגלה האדם הבוגר רץ עם שעון המסטר במטרה לאזן את פרטי החפצים / קרעים / זכרונות שהתנפצו מן הנפילה של המסע העומד תדיר. האדם הבוגר הזה משתוקק אולי לאותה המצאה המככבת בספורו של ברוננו שולץ בית המרפא בסימן שעון החול: "כל התחבולה מבוססת על כך שהחזרנו את הזמן לאחור. זמננו כאן מאחר במידה מסויימת שקשה להגדיר את התמשכותה". לא ברור מה מנסים שיתמשך עוד ועוד הילדות או המוות.